

М. С. Кучина, магістрант 5 курсу
Науковий керівник І. О. Мельник, кандидат економічних наук, доцент
 Миколаївського національного аграрного університету

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Значна кількість промислових підприємств в Україні використовують застарілі ресурсо- та малоенергоєфективні технології з утворенням великої кількості відходів, викидів та скидів, які потрапляють до навколишнього природного середовища.

Використання не відновлювальних природних ресурсів на одиницю виробленої продукції в 2-2,5 рази, а енергії в 2,5-3 рази в Україні перевищує аналогічні показники в Німеччині, Великобританії, Франції, США. Кількість відходів, викидів і скидів на одиницю вироблених товарів та послуг нерідко у десятки раз перевищує аналогічні показники розвинених країн.

Абсолютні значення формування відходів, викидів у повітря та скидів у водне середовище в останнє десятиріччя має стійку тенденцію до зростання. Відбувається деградація ґрунтів земель сільськогосподарського призначення, зокрема завдяки накопиченню важких металів, залишків пестицидів, гербіцидів.

Така ситуація формує загрози енергетичній та й в цілому економічній безпеці України. В Стратегії національної безпеки України на 2010-2015 рр. зазначено, що нерациональне використання мінерально-сировинних природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища токсичними та екологічно небезпечними відходами становить загрози національній безпеці держави.

Важливою умовою досягнення економічного зростання, побудови соціально та екологічно орієнтованої економіки є збереження та раціональне використання природних ресурсів, необхідних для забезпечення здорового та повноцінного життя населення шляхом впровадження екологічно чистих виробництв.

Концепція екологічно чистого виробництва запобігає забрудненню середовища. Її реалізація щодо виробничих процесів, продукції й послуг, дозволяє використовувати енергоспоживання і водоспоживання з метою скорочення викидів шкідливих речовин, мінімізувати ризик завдання шкоди здоров'ю людей та довкіллю та забезпечувати збереження і відновлення природно-ресурсного потенціалу. Впровадження положень екологічно чистого виробництва сприятиме створенню передумов реалізації стратегії постіндустріального розвитку економіки на інноваційних принципах підвищення її конкурентоспроможності, зміцнення національної безпеки України.

Стратегію екологічно чистого виробництва першими почали реалізовувати країни Центральної та Східної Європи, на сьогодні широко впроваджується у західних країнах й більш відома як «стратегія більш чистого виробництва». Ця стратегія здатна формувати систему принципів та механізмів екологізації виробництва і комплексно вирішувати екологічні та економічні проблеми.

Більш розвинуті країни світу в межах спільних проектів почали реалізовувати цілу низку програм та заходів щодо впровадження екологічно чисте виробництво і передачі нових технологій у країни з перехідною економікою, в тому числі у Росію, Україну, Молдову та країни, що розвиваються, – Азію та Африку.

Проблема виробництва екологічно чистої продукції набуває актуальності у зв'язку з негативними соціально-економічними процесами в Україні. Смертність в нашій країні стійко перевищує народжуваність, зростають рівні захворюваності та інвалідності. Такі процеси пов'язані з загальним погіршенням навколишнього середовища, яке в свою чергу призводить до небажаних ускладнень в організмі людини. При цьому важливе значення мають екологічно чисті продукти харчування.

В Україні поняття «екологічно чистий продукт» не визначено. Суть даного поняття полягає в тому, що на всіх етапах вирощування, виробництва, транспортування продукція повинна зберігати високу якість. Ринок екологічно чистої продукції з чітко визначеними об'єктами і суб'єктами в Україні покище не склався. Його можна класифікувати як потенційний, оскільки відбувається його поступове становлення.

У непростих економіко екологічних умовах, що склалися нині в Україні, одним із найефективніших шляхів розв'язання зазначених проблем є перехід до екологічно безпечних чистих виробництв.

Екологічно чисте виробництво передбачає можливість продукування товарів та послуг з мінімальним впливом на довкілля. Воно є не лише екологічною стратегією, а й не заперечує і не перешкоджає розвитку будь якої сфери людської діяльності. Головна мета — впровадження концептуальних засад стратегії у сфері раціонального природокористування та захисту навколишнього середовища, а також їх практична реалізація з метою сталого економічного та соціального розвитку держави.

Одним із підходів, який довів свою ефективність у багатьох зарубіжних країнах (як розвинених, так і тих, що розвиваються), є впровадження концепції більш чистого виробництва в індустріальних секторах економіки, а також сфері надання послуг (табл.1).

Таблиця 1. Національні пріоритети розвитку екологічно чистого виробництва

П р і о р и т е т и	Ш л я х и р е а л і з а ц і ї
---------------------	-------------------------------

<p>Забезпечення стабільного соціально економічного розвитку на основі раціонального використання, охорони та відновлення природно ресурсного потенціалу; Досягнення показників ресурсо- та енергоємності, я Перехід на заміники традиційної сировини; Упровадження відновлюваних енергоресурсів та но Реалізація переходу до господарювання на основі п</p>	<p>Поширення інформації про засади екологічно чистого виробництва; Розробка та реалізація сукупності економічних та ек Удосконалення механізму інтеграції екологічних чи Перегляд екологічних нормативів забруднення та с Створення системи збалансованого управління роз що стимулює охорону природних ресурсів.</p>
---	--

Упродовж останніх десятиліть концепція більш чистого виробництва, відома у світі як «Cleaner Production», набула поширення та розвитку у багатьох країнах. Вважають, що це такий спосіб виробництва, який впливає на довкілля менш негативно порівняно з традиційними технологіями. Поняття «більш чистого виробництва» означає процес постійного застосування комплексних профілактичних заходів у виробництві продукції та послуг, що сприяє підвищенню екологічної ефективності та зниженню ризиків негативних змін у навколишньому середовищі, стані здоров'я людей.

У контексті проблеми впровадження стратегічних принципів переходу до екологічно чистого виробництва надзвичайна роль належить національному екологічному та природоохоронному законодавству, яке для нашої країни можна визнати таким, що пододало шлях становлення, але ще не стало дієвою системою нормативно правового забезпечення екологізації розвитку.

В сучасних економічних умовах впровадження екологічно чистих виробників на українських підприємствах вимагає підтримки та активної участі держави. Ефективне функціонування механізму державного регулювання та підтримки впровадження чистих технологій у промисловості, сільському господарстві та у сфері надання послуг вимагає реалізації низки організаційно-економічних заходів, серед яких:

— удосконалення нормативно-правового забезпечення з питань стимулювання зменшення забруднення довкілля;

— розробка та прийняття загальнодержавних, галузевих і місцевих програм розвитку екологічно чистого виробництва;

— формування зовнішніх змін, що стимулюють підприємства до екологічно-безпечного розвитку за рахунок впровадження екологічно ефективних технологій, виробництв, матеріалів, сировини, продукції, використання відходів виробництва та споживання, зокрема, впровадження пільгового кредитування та оподаткування;

— удосконалення системи екологічного менеджменту та виробничого екологічного контролю на підприємстві у відповідності до вітчизняних та міжнародних стандартів;

— організація та розвиток екологічної сертифікації технологій та продукції;

— створення системи інформаційного забезпечення процесу «екологізації» виробництв.

Отже, розвиток екологічно чистого виробництва сприяє формуванню ефективних економічних засад розв'язання екологічних проблем, насамперед у промисловому, паливо енергетичному, агропромисловому, транспортному, житлово-комунальному секторах економіки, в інфраструктурі надання послуг у виробничій та соціальній сферах.

Мінімізація обсягів забруднення та відходів у джерелах їх утворення досягатиметься шляхом трансформацій, внесених у виробничий процес. Зміни у ньому, крім заміни сировини і технологій, передбачають також поліпшення методів управління.

Впровадження екологічного чистого виробництва дозволяє підвищити конкурентоспроможність підприємств шляхом отримання економічного та екологічного ефекту, підвищити його прибутковість, інвестиційну привабливість, ринкову вартість. Активізація процесу «екологізації» виробництв в умовах трансформаційної економіки вимагає розробки та впровадження чистих технологій, удосконалення системи екологічного менеджменту та контролю, розвитку екологічної сертифікації технологій та продукції.

Відомості про авторів:

КУЧИНА Мирослава Сергіївна – студентка факультету менеджменту, магістр спеціальності «Менеджмент природоохоронної діяльності» Миколаївського національного аграрного університету.

Наукові інтереси – раціональне природокористування, виробництво екологічно чистої сільськогосподарської продукції